

Вікторія Леонідівна ДАВИДЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8175-7026>

АНАЛІЗ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Значне збільшення в Україні випадків насильства в сім'ї викликало необхідність проведення комплексних заходів протидії цьому негативному явищу на всіх рівнях. Майже 70 % жінок в нашій країні зазнають різних форм знущань і принижень, за даними МВС 23 % тяжких насильницьких злочинів відбуваються в родинях.

В останні часи були прийняті важливі законодавчі акти, які спрямовані на утворення більш ефективного державного механізму, спрямованого на зниження насильства в сім'ї до мінімуму.

Основним законодавчим документом в цьому напрямку є Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Закон визначив організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

Запобігання домашньому насильству в Законі передбачено як система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Протидія домашньому насильству це система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки.

Тепер, домашнє насильство розглядається, як діяння (дія або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ях чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких дій.

Раніше, якщо шлюб не був зареєстрований, то злочин могли не кваліфікувати як домашнє насильство.

Закон передбачає створення в Україні корекційних програм спрямованих на «формування у кривдника нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків». Також передбачена програма для постраждалої особи спрямована «на позбавлення емоційної залежності, невпевненості у собі та формування у постраждалої особи здатності відстоювати власну гідність, захищати свої права у приватних стосунках».

На уповноважені підрозділи органів Національної поліції України покладена функція здійснення профілактичного обліку, проведення організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, за дотриманням ним тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку із вчиненням домашнього насильства.

Важливим є створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, до якого вноситимуться дані про кожен зафіксований у державі випадок такого насильства. У реєстр потраплять вичерпні дані про кривдника, жертву насильства та про обставини випадку такого насильства.

Дані про кривдника зберігатимуться там протягом десяти років після набрання чинності вироком суду. Якщо ж людину, обвинувачену в домашньому насильстві, виправдають, то інформація про неї буде виключена з реєстру негайно. Завдяки реєстру можна буде скласти уявлення про масштаб проблеми насильства в сім'ї в Україні.

Прийняття законів без посилення відповідальності за домашнє насильство не призведе до ефективного вирішення цієї проблеми в суспільстві. Верховна Рада України 6 грудня 2017 року прийняла Закон України № 2227-19 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (набрання чинності цього закону відбудеться 01.11.2019).

Особам, які визнанні винними у вчиненні домашнього насильства загрожує кримінальне покарання у вигляді 150–240 годин громадських робіт, арешт до 6 місяців або обмеження волі до 5 років.

Законом передбачені обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, що вчинили домашнє насильство:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

3) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

5) направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

Заходи, передбачені частиною першою, можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців.

Умисне невиконання обмежувальних заходів, або умисне ухилення від програми для кривдників караються арештом до півроку або обмеженням волі до 2 років.

Раніше кривдника чекала адміністративна відповідальність.

Нацполіція отримала право контролювати поведінку кривдника, щоб не допустити повторного насильства, правоохоронці також можуть стежити, щоб порушник дотримувався накладених на нього тимчасових обмежень і виконував певні обов'язки.

Зазначені законодавчі акти відповідають потребам суспільства у розробці та впровадженні більш ефективних заходів спрямованих на запобігання та протидію насильству в сім'ї.

Список бібліографічних посилань

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 12.03.2018).

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : закон України від 06.12.2017 № 2227-19 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 12.03.2018).

Одержано 20.03.2018